

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Inleiding	10
‘Ik ben gaan zien dat God in het heden werkt’ – Mark de Jager	21
‘In onze maatschappij zijn veel mensen op zoek’ – Maartje Janse	35
‘De kerk zou bruisend kunnen zijn!’ – Wim Hooijer	47
‘Missie Westerveld was precies wat wij nodig hadden’ – Ageeth Bos	57
‘Hoe geven we betekenis aan de natuur die ons omringt?’ – Willemien van Berkum en Alexander Villamil Morea	67
‘De camera helpt me te leven’ – Betsy Koning	79
‘God kan nieuwe dingen teweegbrengen, ook waar dat niet logisch lijkt’ – Nelleke Rebel	89

‘Je hoeft je als kerk niet bescheiden op te stellen’ – Jouke Spoelstra	97
Slotbeschouwing: Toen kwam van alles in beweging	107
Gespreksvragen, nuttige links en informatie	120

Voorwoord

In het evangelie hangt er een wonderlijk krachtenveld rondom Jezus. Een grote diversiteit aan mensen voelt de aantrekkingskracht die van Hem uitgaat. Iets trekt hen naar Hem toe. En dus duiken allerlei mensen op rondom Jezus. Ze willen Hem aanraken, naar Hem luisteren, hun nood uiten, gezien worden, genezen worden. Tegelijkertijd is er altijd spanning rondom Jezus. Durf je te luisteren en toe te laten wat Hij zegt en vraagt? Durf je jezelf in een ander licht te bezien en dingen in je leven over een andere boeg te gooien? Durf je het risico te nemen van je verbinden aan Hem?

Kerk-zijn en pionieren gaan over dit wonderlijke krachtenveld. Het is nog steeds zo dat de aantrekkingskracht van Jezus een levende werkelijkheid is. Het is een voorrecht als je dat meemaakt, dat allerlei mensen opduiken die open blijken te staan voor goede woorden. Voor Jezus. Het is belangrijk voor onze kerk dat er voorgangers en gemeenteleden zijn die hierin geloven en daaruit leven. En daarover hun verhaal willen doen. Mensen die zelf in het krachtenveld van Jezus terecht zijn gekomen en daarin vreugde hebben gevonden en moed om te leven. En die het vervolgens amper kunnen verdragen wanneer zoveel in onze cultuur de aandacht vraagt en krijgt, maar niet dít.

Ik schrijf deze woorden in de veertigdagentijd. Ik probeer dan dagelijks een tekst te lezen die vragen aan mij stelt. De vastentijd is een tijd om jezelf in een crisis te brengen, in een beproeving.

Vooraf van jezelf. Wie ben ik? Hoe leef ik? Ben ik trouw aan mijn roeping? Wat leidt mij af van de navolging van Jezus? Wat verzwakt me?

De vraag die ik vanmorgen te lezen kreeg, was: riskeer je iets in de navolging van Christus? Dat is een scherpe vraag. Ben ik gericht op comfort en bemoediging, of durf ik risico's te nemen?

Je zou die vraag ook kunnen toepassen op de kerk. Wie zijn wij geworden? Zijn wij trouw aan onze roeping? Durven wij risico's te nemen omwille van het evangelie?

Dit boek gaat over zulke risico's. Het mooie is dat die risico's niet gaan over heldendom of modieuze fratsen. Ze gaan juist over een hele organische beweging vanuit de oerervaringen in de christelijke traditie. Dat er een wonderlijke kracht uitgaat van Jezus en dat we inventieve stappen willen nemen, risico's soms, om die kracht en die persoonikbaar te maken voor anderen.

Dit boek is een verademing om te lezen. Er zit in onze kerk soms een sfeer van gelatenheid en resignatie. Alsof we ons er al bij hebben neergelegd dat interesse in geloof afneemt en ophoudt. Maar als ik het goed aanvoel, is er ook een tegenbeweging gaande. Het seculiere verhaal is een uitgeblust verhaal geworden. Het levert niet wat het beloofde. Een mens heeft meer nodig dan AI, vakantie en prettig je pensioen halen. En plotseling wordt weer iets gevoeld van de kracht, de schoonheid en de waarheid van geloven.

Hopelijk stappen we als kerk een nieuwe periode in. Ik stel mijn scribaat dagelijks in dienst daarvan. Een periode waarin we ons niet langer laten gijzelen door aantallen, door neergang of door onderling chagrijn. Een tijd waarin we opnieuw leren om vanuit de geloofsessentie fier te leven en vanuit de geloofspraktijken die al eeuwenoud zijn: gebed, liefde voor de Bijbel, oprechte verbondenheid, openheid voor wie opduikt, liefde, op zoek gaan naar mensen, de ervaring van de aanwezigheid van

Christus in ons midden. Vanuit dat midden, vanuit die Aanwezigheid ontstaat creativiteit, vreugde en de durf om risico's te nemen. Dat gun ik onze kerk, en dit boek is een impuls voor die dynamiek.

Dr. Kees van Ekris

Scriba Protestantse Kerk in Nederland

Inleiding

Nederland is een van de meest geseculariseerde landen van de wereld. En deze secularisatie is zeker niet alleen merkbaar in de stedelijke omgeving. Juist ook op het platteland is dit duidelijk te zien en heeft de kerk het moeilijk. Veel kerkgemeenschappen zijn klein geworden. Wat ooit vanzelfsprekend leek, is dat op veel plaatsen niet meer. Denk aan een gevulde kerkzaal, een breed palet aan activiteiten en voldoende mensen om taken te dragen. Gemeenteleden worden ouder, aantallen lopen terug en de groep die verantwoordelijkheid draagt wordt steeds smaller. In veel dorpen klinkt voorzichtig het woord 'sluiting'.

Urgent thema

Er zullen weinig mensen zijn die niet begrijpen dat dit een urgent thema is. Wat ons lief is, staat op het spel. Ondanks zorgen en teruggang zijn geloofsgemeenschappen nog altijd van grote betekenis voor velen. Ook waar krimp zichtbaar is, wordt het evangelie gedeeld. Mensen vinden er geloof, troost, inspiratie en bemoediging. Tegelijk zien we iets verdwijnen dat bij ons leven hoort. Een vertrouwde bedding van geloof en gemeenschap brokkelt af. Dat raakt veel mensen diep. Kerkgebouwen en gemeenten zijn niet slechts structuren of organisaties. Het zijn plaatsen van herinnering. Plekken waar je zelf gedoopt bent of je kinderen gedoopt zijn, waar belijdenis werd gedaan, waar gerouwd en getrouwd is. Daar liggen verhalen opgeslagen van

generaties. Juist daarom doet het pijn wanneer het woord ‘sluiking’ voorzichtig wordt uitgesproken. Het gaat niet alleen over gebouwen of aantallen. Het gaat over verbondenheid, identiteit en een gedeeld verleden dat niet zomaar losgelaten kan worden.

Andere urgentie

Maar er is ook een andere vorm van urgentie. De terugloop is niet alleen het gevolg van vergrijzing of demografische ontwikkelingen. Op dit punt verschilt het platteland niet wezenlijk van de stad. We hebben ook te maken met onze moeite om het evangelie te communiceren naar de wereld om ons heen.

We moeten eerlijk constateren dat het ons vaak niet lukt om de waarde van het evangelie en van onze geloofsgemeenschap overtuigend zichtbaar te maken. Niet omdat het evangelie zijn kracht verloren heeft, maar omdat de taal, vormen en structuren waarin wij het doorgeven voor veel mensen niet meer vanzelfsprekend zijn. Wat voor ons vertrouwd en kostbaar is, is voor anderen soms vreemd of ontoegankelijk.

“ Het werd duidelijk dat The Passion in 2026 in Dwingelloo zou neerstrijken

Ongemakkelijke vraag en roeping

Daarmee raken we aan een ongemakkelijke vraag. Sluit de manier waarop wij ons geloof beleven en onze kerkgemeenschap vormgeven nog aan bij de mensen om ons heen? Begrijpen zij wat wij doen, waarom wij het doen, en wat het voor hun leven zou kunnen betekenen? Of zijn wij (vaak onbedoeld) een wereld op zich geworden? Dit probleem is misschien minder zichtbaar dan een lege kerkbank, maar niet minder ingrijpend. Het vraagt

niet alleen om behoud, maar om bezinning. Niet alleen om organisatie, maar om hernieuwde doordenking van onze roeping.

Uitnodiging

Dit boek raakt aan de vragen die hier benoemd en opgeroepen worden. Het gaat over een missionair initiatief op het platteland. Het is geen analyse of handleiding, maar eerder een uitnodiging. Je wordt uitgenodigd in de verhalen van mensen die betrokken zijn bij dit missionair initiatief, waar verschillende dorpen in Drenthe bij betrokken zijn. Door de verhalen en de duiding word je zelf uitgenodigd om na te denken over jouw situatie en context. Op meer plekken in Nederland zijn dorpskerken op zoek naar nieuwe wegen om de samenleving te dienen en hun roeping als kerk opnieuw vorm te geven. Daarmee is dit boek niet bedoeld als het zoveelste model voor kerkvernieuwing, maar veeleer een verslag van een geestelijk proces zoals dat op heel veel plekken gaande is. We lichten er één plek uit, omdat hier een manier van samenwerken plaatsvindt die nieuw is, die gebruikmaakt van inzichten uit de bredere pioniersbeweging en haalbaar kan zijn voor andere contexten, hoe verschillend die ook zijn.

Missionair in Drenthe

Dit boek gaat over Missie Westerveld, een initiatief dat gericht is op missie en kerkvernieuwing in Drenthe. Binnen Nederland behoort Drenthe tot de meest ontkerkelijkte regio's. Juist hier wordt de vraag scherp gesteld: Hoe blijf je als kerk op koers in een context van voortdurende krimp? Hoe houd je ruimte voor vreugde en vertrouwen wanneer zekerheden wegvallen? En wat betekent het om in zo'n omgeving toch missionair aanwezig te zijn?

Kort na zijn aanstelling in Dwingeloo nam de jonge predikant Mark de Jager het initiatief tot een breed missionair traject.

Niet als noodgreep, maar als bewuste keuze om niet af te wachten. Hij zocht daarbij ondersteuning vanuit de IZB. Wat begon als een plaatselijk verlangen groeide uit tot het project Missie Westerveld. Gaandeweg wist hij het overgrote deel van de kerken in de regio bij dit proces te betrekken.

Dat betekende niet dat sluitingen werden voorkomen. De realiteit van krimp bleef voelbaar. Maar er gebeurde wel iets anders. In plaats van uitsluitend bezig te zijn met behoud en beheer, ontstond er ruimte voor beweging. Voor gezamenlijke bezinning op roeping. Voor nieuwe initiatieven. Voor een hernieuwd besef dat de kerk niet alleen leeft van wat zij was, maar ook van wat zij geroepen is te zijn.

Missie Westerveld is daarmee geen succesverhaal in termen van cijfers. Het is eerder een verhaal van verbinding en richting zoeken. Van moed om vragen onder ogen te zien. En van het verlangen om, juist in een ontkerkelijkt omgeving, opnieuw te ontdekken wat het betekent om gezonden te zijn.

Ondersteuning

Vanuit de IZB was het geen moeilijk besluit om het initiatief Missie Westerveld te ondersteunen. De vraag kwam uit een regio waar wij nog nauwelijks betrokken waren bij pionierswerk. Juist daarom herkenden we er iets van onze roeping in. Waar de kerk onder druk staat en missionaire ervaring beperkt is, ligt vaak een open veld. Tegelijk was het een grote uitdaging. Los van de zorgen over krimp en sluiting waren er weinig aansprekende voorbeelden om op terug te vallen. In de regio zelf was nauwelijks ervaring met pionieren. Er was verlangen, maar nog weinig praktisch.

Eerder hadden wij als IZB ervaring opgedaan met missionaire initiatieven in de Groningse dorpen Siddeburen en Sebaldeburen. Daar ontdekten we al dat pionieren op het platteland eigen vragen oproept. Er zijn overeenkomsten met stedelijke

contexten, maar ook duidelijke verschillen. Dorpen kennen andere sociale structuren, andere tempo's en een andere geschiedenis van kerk-zijn. Dat vraagt om een aanpak die niet simpelweg wordt overgenomen, maar die zorgvuldig wordt doordacht.

Missie Westerveld werd daarmee niet alleen een project in een nieuwe regio, maar ook een volgende stap in het leren verstaan van pionieren in dorpscontext.

🔗 Pionieren is het zoeken van nieuwe vormen van kerk-zijn

Wat is Missie Westerveld?

Kenmerkend voor Missie Westerveld is dat het geen losstaand pioniersproject is naast de bestaande gemeenten. Het is een beweging binnen en tussen kerken. Een gezamenlijk leerproces waarin vragen centraal staan als: Hoe zijn wij als kerk present in onze dorpen? Hoe maken wij de waarde van het evangelie zichtbaar voor mensen die niet (meer) vanzelfsprekend betrokken zijn? En hoe geven wij vorm aan de geloofsgemeenschap op een manier die recht doet aan de context van het platteland?

Om dit proces handen en voeten te geven, werd een pioniersteam gevormd met vertegenwoordigers uit de betrokken kerken. Mark de Jager nam daarin het voortouw, terwijl de IZB als begeleidende en meedenkende partner betrokken was.

Vanuit dit team kreeg het traject vorm in bezinning en toerusting. Er werden bijeenkomsten georganiseerd waarin samen werd nagedacht over roeping, context en concrete stappen. Niet als een theoretische exercitie, maar als een oefening in luisteren. Luisteren naar elkaar, naar de omgeving, naar God door bijbelstudie en gebed, en naar wat God aan het doen is.

Die bezinning bleef niet zonder gevolg. Vanuit het pioniers-team werden verschillende missionaire initiatieven verkend en opgestart. Kleine en grotere stappen, passend bij de schaal van de dorpen. Zo groeide Missie Westerveld uit tot meer dan een idee of projectnaam: het werd een gezamenlijke beweging waarin kerken leerden om niet alleen naar binnen te kijken, maar ook naar buiten. Het bracht een nieuwe dynamiek met zich mee die van alles in gang zette.

De regio Westerveld

Om de context van dit boek te begrijpen is enige kennis over de regio behulpzaam. Westerveld is een uitgestrekte, dunbevolkte gemeente in Zuidwest-Drenthe met enkele historische dorpen en veel kleine buurtschappen. Waar vroeger de landbouw de belangrijkste economische drager was, speelt toerisme inmiddels een grote rol. Natura 2000-gebieden, brinkdorpen en de Koloniën van Weldadigheid trekken veel bezoekers.

Die ontwikkeling beïnvloedt ook de bevolkingssamenstelling. Naast traditionele Drentse inwoners vestigen zich steeds meer nieuwkomers uit stedelijke gebieden. Sommigen komen na hun pensioen 'drentenieren', anderen zoeken met hun gezin rust en ruimte buiten de Randstad. Deze mix is ook zichtbaar in de kerken. Kerkelijk is de regio relatief uniform: de meeste gemeenten behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland, met daarnaast een rooms-katholieke gemeente en een Hersteld Hervormde Evangelisatie. Samenwerking is niet vanzelfsprekend door verschillen in ligging en de sterke dorpsidentiteit.

De traditionele onderlinge verbondenheid, waarin noaberschap belangrijk is, staat onder druk door vergrijzing en vertrek van jongeren. Voor sommige kerken dreigt sluiting. Tegelijk worden kerken bij maatschappelijke vragen nog regelmatig aangesproken.

Westerveld weerspiegelt daarmee bredere ontwikkelingen in Nederland, maar dan in geconcentreerde vorm. Juist daarom is de regio een veelzeggende context voor missionaire vernieuwing op het platteland.

De aanleiding voor dit boek

In het najaar van 2024 werd duidelijk dat het christelijke evenement The Passion in 2026 in Dwingeloo zou neerstrijken. Dat was de directe aanleiding voor dit boek. Eventjes zou heel Nederland Dwingeloo zien. Daarmee wilden we ook de kerkelijke vernieuwing in deze regio op de kaart zetten.

Met verhalen van hele gewone mensen willen we laten zien hoe de kerken hier samenwerken. Welke hoop hier ontstaan is, hoewel er, zoals op zoveel plaatsen waar de kerk krimpt, ook veel onzeker is. We hopen dat het verhaal van Missie Westerveld kerkelijk betrokken mensen uit heel Nederland helpt om inzichten op te doen en nieuwe moed te vatten.

Wat voor boek is dit?

Na drie jaar maken we in dit boek een tussenbalans op. Voor Missie Westerveld is inmiddels breder belangstelling in de Protestantse Kerk in Nederland, getuige onder meer enkele wetenschappelijke artikelen over het project.¹ Wat heeft dit project ons geleerd over kerk-zijn op het platteland? Wat heeft het aan inzichten te bieden voor dorpskerken in andere regio's? In hoeverre sluit dit initiatief aan bij andere missionaire initiatieven in Nederland en bij een bredere beweging van pionierende dorpskerken in het buitenland?

¹ Van Hierden, N., & Stoppels, S., 'Kan er uit Drenthe iets goeds komen?' In *Inspirare*, januari 2026.

Om het boek herkenbaar te maken voor mensen uit andere dorpen in het land is de kern een serie portretten. Na de portretten volgt een afsluitende reflectie, die dieper ingaat op de thema's uit de interviews. Die fungeert ook als een uitnodiging tot gesprek: wat kun jij in jouw regio met het verhaal van Missie Westerveld?

De verhalen in dit boek laten zien dat er menselijk gesproken weinig hoeft te gebeuren om nieuw elan te laten ontstaan. Tegelijk laten ze ook zien dat het niet zomaar gebeurt. Het gaat om ruimte geven aan urgentie en roeping. En daar gehoor aan geven en in beweging komen. Dit is daarom vooral ook een inspiratieboek om te zoeken naar signalen van Gods aanwezigheid in jouw regio.

“ Dit boek is een uitnodiging om je eigen context met nieuwe ogen te bekijken

Begrippen en begeleiding

In dit boek kom je termen tegen als ‘pionieren’, ‘pioniers’, ‘pioniersplek’ en ‘proefplek’. Het zijn termen die soms door elkaar gebruikt worden en vaak over hetzelfde gaan. Ook missionaire termen zijn onderhevig aan trends, voortschrijdend inzicht en beleidsveranderingen. Hoewel de termen overlap hebben, is het goed om te weten waar ze voor staan. Pionieren is het zoeken van nieuwe vormen van kerk-zijn voor mensen die niet (meer) betrokken zijn bij een bestaande gemeente. Wanneer we het woord ‘pioniersplek’ gebruiken, bedoelen we daarmee dat we de vorming van een nieuwe geloofsgemeenschap op het oog hebben. Het nieuwere woord ‘proefplek’ heeft een bredere betekenis. Het is nog steeds gericht op gemeenschapsvorming, maar is

doorgaans verbonden aan een bestaande gemeente. Je zou kunnen zeggen dat ‘proefplek’ een verzamelnaam is.

De toekomst van Missie Westerveld

Hoewel pionieren serieus is en geen project is, werkt de IZB vrijwel altijd projectmatig. Voor een groot deel heeft dit te maken met financiering. Missie Westerveld is na de eerste periode van drie jaar gestart met een tweede projectperiode. Mark de Jager heeft afscheid genomen en is predikant in Heerde geworden. Anita Eenkhoorn heeft zijn rol als coördinator overgenomen. Daarnaast zijn diverse ontstane initiatieven nu omgevormd tot drie verschillende proefplekken als onderdeel van het geheel, maar verbonden aan de kerk en het eigen dorp. Missie Westerveld is nog volop in beweging en ontwikkeling. Op het moment van schrijven hopen wij dat het initiatief als beweging een duurzame plek krijgt binnen het geheel van Westerveld en niet meer weg te denken is.

Verbeeldingskracht

Hoewel in de verschillende portretten waardevolle analyses doorklinken en aan het einde van dit boek lessen en inzichten worden aangereikt, is verbeeldingskracht misschien wel het belangrijkste wat dit boek wil losmaken. Analyse kan helpen om te begrijpen wat er gebeurt. Lessen kunnen richting geven aan volgende stappen. Maar zonder verbeelding komt er weinig in beweging.

De vraag die onder de verhalen ligt, is daarom eenvoudig en tegelijk spannend: kun jij je voorstellen dat wat hier gebeurt, ook in jouw context kan gebeuren? Niet als kopie, niet als blauwdruk, maar als mogelijkheid. Kun je je verbeelden dat juist in een situatie van krimp, vermoeidheid of onzekerheid iets nieuws kan ontstaan? Dat gewone gemeenteleden in beweging komen?

Dat samenwerking groeit waar eerder vooral grenzen zichtbaar waren?

Verbeeldingskracht is geen dagdromerij. Het is het vermogen om door de huidige werkelijkheid heen een andere toekomst te zien. De verhalen in dit boek willen dat vermogen voeden. Ze laten zien hoe aarzelend het soms begint. Hoe klein de eerste stappen zijn. Hoeveel vragen er blijven. Maar ook hoe hoop concreet wordt in ontmoetingen, in nieuwe initiatieven, in hernieuwde vreugde om het evangelie.

Daarmee komt de vraag onvermijdelijk bij de lezer te liggen. Wat neem jij mee uit deze verhalen? Welke inzichten raken aan jouw situatie? Welke vragen blijven bij je hangen? En misschien nog belangrijker: waar proef jij verlangen? Verlangen om niet alleen te analyseren, maar om te handelen. Niet alleen te behouden wat er was, maar te zoeken naar wat God vandaag vraagt.

Missie Westerveld is geen model dat overal uitgerold moet worden. Het is een uitnodiging om je eigen context met nieuwe ogen te bekijken. Als dit boek de verbeeldingskracht wekt die nodig is om opnieuw te hopen, te bidden en te beginnen, dan overstijgt de uitwerking ervan alles wat in cijfers te meten is.



‘Ik ben gaan zien dat God in het heden werkt’

– Mark de Jager

Dominee Mark de Jager was drie jaar lang het gezicht van Missie Westerveld. Vanuit Dwingeloo inspireerde hij een grote groep kerken in Zuidwest-Drenthe om zich op een vernieuwende manier in te zetten voor de bloei van het dorp. Wat drijft hem, en hoe kijkt hij terug? Een gesprek met een gedreven dorpsdominee die in 2024 werd verkozen tot ‘Dwingeler van het jaar’.

Het uitgestrekte Dwingelderveld. De iconische radiotelescoop. De omgeving van Dwingeloo kent een aantal bekende en geliefde plaatsen die in april, als The Passion er neerstrijkt, ongetwijfeld in beeld zullen komen. Minder bekend is dat er in deze regio de afgelopen jaren een brede samenwerking tussen kerken is gegroeid, onder de naam ‘Missie Westerveld’. Ds. Mark de Jager is daar de initiatiefnemer van. Ik spreek hem in Heerde, in de gloednieuwe pastorie van zijn nieuwe kerkelijke gemeente. Bij een kop koffie blikken we terug op zijn tijd in Drenthe, waar hij als predikant begon en een bijzondere samenwerking initieerde tussen heel verschillende kerken in de regio.

De aanleiding voor wat nu Missie Westerveld is, was een overheidsrapport uit 2021, de Kerkenvisie Westerveld, waarin werd aangegeven dat als er niets zou veranderen, tien van de

dertien kerken in de gemeente Westerveld zouden moeten sluiten. ‘Het rapport kwam uit in de coronacrisis. Ik was net aangesteld als dominee in de Brug-Eskerk in Dwingeloo. Bij de werkgemeenschap van predikanten hoorde ik de reacties van collega’s op dit rapport van de gemeente. Een collega zei: ik ben hier al dertig jaar dominee en ik heb nog nooit een kind gedoopt; straks doe ik het licht uit. En zo waren er meer reacties. Ik raakte gedesillusioneerd van die gelatenheid. Dat schuurde enorm, dat bracht iets in beweging bij mij.’

Roeping

Bij kerkenraadsleden merkte hij dat het rapport van de gemeente hard aankwam. ‘Ik zag verdriet bij mensen die heel hard bezig waren geweest om de kerk als organisatie draaiende te houden. Ze konden niet meer vooruitkijken en tijd voor theologische verdieping was er ook niet meer. Ik was bezig met een promotieonderzoek en dat voelde opeens als de makkelijkste weg. Ik dacht: ligt hier niet een roeping voor mij?’

De Jager besloot contact te leggen met de toenmalig IZB-directeur Sjaak van den Berg. ‘Hij was mijn dominee in Groningen, toen ik daar studeerde. Hij luisterde naar me en zei: als jij denkt dat dit een roeping is, dan nemen wij jou in dienst. Ik heb eerst nog de dertien kerken in de regio aangeschreven – één was al langer geleden gesloten. Ik vroeg: ik zou jullie graag drie jaar lang willen meenemen in een missionair project; de financiering komt van de IZB, maar ik heb wel draagvlak nodig. Bijna allemaal deden ze mee; één kerk had weinig affiniteit met het begrip ‘missie’, sommige hadden vragen bij het wat orthodoxe imago van de IZB, maar uiteindelijk zijn twaalf van de dertien kerken betrokken geraakt.’

Biertje met de dominee

Zo ontstond Missie Westerveld. Er was in de Protestantse Kerk weinig ervaring met structurele missionaire projecten op het platteland, constateerde De Jager al snel. 'Ik vroeg me af: kan Westerveld niet een soort proeftuin zijn? Er is hier een situatie van krimp, zoals op veel plekken. We hebben te maken met heel kleine dorpen, vrijwilligers die vermoeid zijn. Hoe kun je dan iets zien van wat God je geeft? We wilden geen pioniersplek starten, maar wel losse missionaire activiteiten aanbieden, zoals de Alpha-cursus. En we wilden onderzoek doen naar de sociale functie van de kerk, om op basis daarvan in gesprek te gaan met de overheid. In de kerkenvisie was daar weinig aandacht voor: die ging vooral over de bestemming van de gebouwen.'

“ Als dominee heb ik na de trekkerprotesten alle boeren uit Dwingeloo uitgenodigd

Wie op de website van Missie Westerveld kijkt, ziet dat er in de afgelopen drie jaar meerdere missionaire initiatieven zijn ontstaan, onder meer in Havelte, Dwingeloo en Diever. Drie daarvan worden zogeheten 'proefplekken' genoemd: dat zijn geen aparte pioniersplekken, maar missionaire initiatieven onder het dak van een bestaande kerk. 'Het was niet zo dat het van meet af aan de bedoeling was dat er drie proefplekken zouden komen,' vertelt De Jager. 'Het ging eigenlijk andersom: we hadden bepaalde missionaire activiteiten en die hebben we gebundeld als de doelgroep ervan ongeveer hetzelfde was. We zijn enthousiast begonnen met bijvoorbeeld de Alpha-cursus en een activiteit om Oekraïners te helpen. Toen kwam van alles in beweging. De burgerlijke overheid kreeg ons in beeld. De kerken werden daardoor

een beetje zenuwachtig: wie is er eigenlijk verantwoordelijk voor dit project? Er was ook een bepaalde diversiteit in kerkelijke ligging bij de kerken die betrokken zijn. Daarom leek het goed om het eigenaarschap bij een bepaalde kerk te leggen.'

In Dwingeloo ontstond zo de proefplek Jong. 'In Dwingeloo is er een eetgroep voor dertigers, de maandelijkse bijeenkomst 'Biertje met de dominee' in een café, en Alpha Youth, de Alpha-cursus voor jongvolwassenen. Die activiteiten hebben we gebundeld onder één proefplek. Bestuurlijk valt die onder de kerkenraad. Het team wordt inhoudelijk begeleid, via onder meer intervisie, door de IZB. Op die manier zijn de proefplekken onderdeel van Missie Westerveld. In Vledder wordt ongeveer hetzelfde gedaan, maar dan voor ouderen. In plaats van een biertje is hier een lunch, er is een Alpha-cursus voor senioren. Daarnaast zijn er liturgische momenten, bijvoorbeeld rond 4 mei en Allerzielen.' Dit sluit aan bij de missionaire theorie over



graden van betrokkenheid, waarover in het slothoofdstuk van dit boek meer.

Fietsroutes

Het doel bij deze proefplekken is dus niet het vormen van nieuwe gemeenschappen, maar het versterken van de missionaire taak van de bestaande kerken en het creëren van een soort ‘voorhof’. ‘De helft van het team van Jong is via de activiteiten van Missie Westerveld actief betrokken geraakt bij de Brug-Eskerk in Dwingeloo. In een dorp werkt het sowieso niet goed om een nieuwe gemeenschap te stichten, want een dorp is al een gemeenschap; iedereen komt elkaar tegen in de supermarkt of bij de school. Je kunt wel proberen te zoeken naar waar God al aanwezig is. Vervolgens kun je dat zichtbaar proberen te maken. In een café, waar jongeren zitten, krijg je een ander gesprek als daar een dominee binnenstapt.’

In de zomer verviervoudigt het aantal inwoners van Westerveld, door het toerisme. De kerken organiseren daarom ook gezamenlijk activiteiten voor toeristen onder de paraplu van Missie Westerveld, vertelt De Jager. ‘We hebben fietsroutes rond de kerken gemaakt en sommige kapelletjes zijn als rustpunt opengesteld. Die activiteiten kun je niet onder een proefplek scharen omdat de doelgroep anders is, dus die worden vanuit het centrale team van Missie Westerveld georganiseerd.’ Per 1 januari 2026 coördineert Anita Eenkhoorn alle activiteiten van Missie Westerveld.

Verantwoordelijkheid

Dat deze organisatiestructuur er ligt, heeft te maken met de begeleiding door de IZB, die meedacht nadat De Jager aangaf dat hij ook weer zou vertrekken na de proefperiode van drie jaar. ‘Ik had mezelf eindverantwoordelijk gemaakt voor het project en

dat was geen goede situatie voor de continuïteit. Daarom heb ik al vrij vroeg gezegd: ik ga aan het eind van de projecttermijn van drie jaar stoppen. Dat dwong ons als team van Missie Westerveld om vooruit te kijken. Daardoor ontstond ook een nieuwe verhouding. Het team van de proefplek Jong in Dwingeloo zei bijvoorbeeld meteen tegen mij: prima, wij nemen de verantwoordelijkheid zelf wel over.'

Uiteindelijk nam hij in 2025 een beroep naar de hervormde gemeente van Heerde aan, een kerk die graag meer op het dorp betrokken wil zijn. Dat trok hem aan. 'Toen we in de auto terug zaten, zeiden mijn vrouw Julia en ik tegelijkertijd tegen elkaar: dit moeten we doen. Ik denk dat dit een roepingsmoment was. Ik had er vanaf dat moment ook vrede mee om Missie Westerveld los te laten, al is dat ook ingewikkeld. Er zijn mensen met wie we gezamenlijk hebben gestreden – dat is het juiste woord, denk ik – en het is moeilijk om dan afscheid te nemen.'

Vlak voor hij wegging kreeg hij een telefoontje van de wethouder dat The Passion naar Westerveld zou komen. Dat was een mooi moment. 'Hij vroeg of Missie Westerveld een van de lokale partners wilde worden. Als losse kerken ben je te klein en te kwetsbaar om daarin partner te zijn, maar gezamenlijk kan dat wel. Dat is ook een effect van de samenwerking geweest.'

“ Het grotere verband van Missie Westerveld helpt om elkaars lasten te dragen

Bos

In Vledder, waar de proefplek 'Westerveld bloeit' is gestart, was er een andere situatie dan in Dwingeloo. 'In Vledder wilden ze aanvankelijk dat ik zou beginnen met het organiseren van klie-

derkerk, voor jonge gezinnen. Maar er zat bijna niemand meer in de kerk onder de zeventig jaar. De meeste kerkgangers zijn gepensioneerd. Daarom hebben we ons afgevraagd: wat kunnen we bieden aan ouderen die hier ooit gedoopt zijn? Daar zijn onze activiteiten op gericht. Ondertussen is het wel zo dat die gemeente zich heeft herpakt en dat zich weer een of twee gezinnen hebben aangesloten. En sinds Missie Westerveld bestaat, zijn er een paar nieuwe predikanten beroepen in Vledder en Havelte met een missionair profiel. Het initiatief doet kennelijk ook iets met de kerkelijke cultuur.'

Naast een plek voor ouderen in Vledder en een plek voor jongeren in Dwingeloo is ook een derde proefplek ontstaan onder de noemer 'Grond'. 'In dit gebied in Drenthe komen allerlei grote maatschappelijke thema's bij elkaar. Denk aan de lelieteelt, de stikstofproblematiek en de wolf. Bij onze buurman zijn schapen doodgebeten. Gaandeweg ontstond het besef: hier moeten we als kerk iets mee. Hoe kunnen we de thema's hoop, duurzaamheid en verworteling bij elkaar brengen? Daarom hebben we het thema 'grond' gekozen voor de proefplek in Havelte. De kerk van Havelte heeft zelf veel grond, met een eigen bosgebied. We hebben vertegenwoordigers van allerlei initiatieven uitgenodigd, zoals iemand van een biologische pluktuin. Hoe kunnen we nadenken over de bloei van Havelte, letterlijk, maar ook geestelijk?'

Relaties

De kerk heeft hier een rol als initiator van gesprekken, vanuit de gedachte van Missio Dei: de overtuiging dat de wereld Gods werkterrein is, waarin lokale christenen mogen meewerken. Die gedachte spreekt De Jager erg aan. 'In het contact met mensen kom je op theologische vragen. Kees van Ekris zou dat "missionaire intelligentie" noemen. Kenmerkend voor het platteland is dat mensen diepe wortels hebben: als jouw opa een conflict had

met iemand die ook in de kerk zat, kon dat zomaar een reden zijn om niet meer in de kerk te komen. Die diepe wortels kunnen leiden tot argwaan tegen alles wat nieuw is. Of een afkeer van “import” uit de stad. Hoe kun je de mooie en kwetsbare kanten van die verworteling ook een plek geven in de missie van de kerk? Al die dingen hebben we samengevoegd onder de noemer Grond. Een ander aspect is de stikstofproblematiek. Als dominee heb ik na de boerenprotesten met tractors alle boeren uit Dwingeloo uitgenodigd. Dat zijn er niet zo veel. We hebben een gesprek gevoerd over de vraag: wat doet het met je dat je bedrijf onder druk staat? Het ging daarbij om de spirituele en emotionele kant. Wat doet dat met je hart? Waar vind je nog hoop? Daarbij kwam veel los. Boeren hebben onderling veel hechte contacten.’

Die onderlinge relaties zijn cruciaal in het dorp, ontdekte hij al snel. Soms kan de kerk ook een samenbindende rol spelen terwijl je dat van tevoren niet ziet aankomen. ‘Een bepalende gebeurtenis voor mij in de periode in Dwingeloo was het overlijden van een jongen die lid was van onze kerk en actief was bij de schaatsvereniging. Er zaten heel veel mensen uit het dorp in de kerk bij zijn uitvaart. De tijd daarna werd ik vaker aangesproken in de supermarkt. Er ontstond blijkbaar bij een aantal mensen het besef: deze dominee hoort ook bij mijn meubilair. Dat heeft eraan bijgedragen dat ik in 2024 werd verkozen tot “Dwingeler van het jaar”; dat is iets wat in die omstandigheden ontstond. Vertrouwen en relaties zijn altijd belangrijk, maar door de lange verworteling van mensen in het dorp, geldt dat extra. Mensen van buiten willen vaak graag iets betekenen voor een nieuw project, maar het is juist belangrijk om mensen in je team te hebben die er al lang wonen, die in de haarvaten van het dorpsleven zitten. Deze mensen hielpen me bijvoorbeeld bij de keuze van het café voor het “Biertje met de dominee”.’



Hoezeer je van betekenis kunt zijn als je als kerk zichtbaar bent, bleek na een ernstig ongeluk in Dwingeloo. ‘Er waren twee jongeren omgekomen. Er was gereden onder invloed van drank. De toenmalige burgemeester, Rikus Jager, vroeg mij: wil jij met mij de keten langs? Er was rouw, verslagenheid. Er waren ook wraakgevoelens jegens de jongen achter het stuur, die het had overleefd. Vanwege het initiatief “Biertje met de dominee” wisten de jongeren dat ik niet afwijzend stond tegenover hen. Daarom vroeg hij me om samen met hen in gesprek te gaan.’

Elkaars lasten dragen

Er is dus veel in beweging in Westerveld, maar ondertussen is het allemaal ook kwetsbaar. ‘Ik had het zonet over de bijeenkomst die we hadden naar aanleiding van de Kerkenvisie van de overheid.

Van de tien kerken die zouden sluiten volgens het overheidsrapport, zijn er ondertussen wel twee gesloten. Ik bedoel: Missie Westerveld gaat kerksluitingen niet voorkomen. De kapel in Zorgvlied wordt nu opengehouden door iemand die in de tachtig is. Als die man overlijdt, houdt dat op. Dat is lastig om mee te dealen. Wat ik ben gaan zien, is dat God ook in het heden werkt. We zijn vaak gericht op de toekomst. We gaan de sluiting van kerken niet stoppen, maar het grotere verband van Missie Westerveld helpt wel om elkaars lasten te dragen. Samen kun je meer doen dan alleen, voor bewoners, voor toeristen, voor vluchtelingen.'

De kerken in Westerveld hebben een lange geschiedenis van zorg voor vluchtelingen. Dat is een belangrijk aandachtspunt binnen het netwerk van Missie Westerveld, maar geen aparte proefplek. 'Dit werk is ontstaan door het azc dat hier een aantal jaren geleden gekomen is. Door Missie Westerveld is het zichtbaarder geworden. Wat er nu gebeurt, is dat de overheid de kerk belt met de vraag: willen jullie helpen om activiteiten te organiseren voor vluchtelingen? Het gevolg is dat minderjarige asielzoekers les krijgen in de kerk van Diever. Dat doet ook iets met de kerkleden zelf: er wordt iets van ons verwacht, we mogen iets doen.'

The Passion

Dat The Passion naar Dwingeloo komt, waarbij Missie Westerveld een van de lokale partners is, ziet De Jager als de kroon op het werk van heel veel mensen in de afgelopen jaren. 'Hier is een situatie ontstaan waarbij overheid en kerk samen proberen om allerlei spanningen te overbruggen. Dat het grootste christelijke evenement van Nederland hiernaartoe komt, is prachtig. De lijntjes worden snel gelegd. Er komt bijvoorbeeld een ondernemersbijeenkomst over The Passion. Die wordt in de kerk gehouden. Kerkelijke mensen weten nu dat het hun roeping is om als kerk naar buiten te treden.'

Hoe is het gekomen dat de kerk hier nu ook gevonden wordt door de overheid? Een belangrijke rol daarin heeft het onderzoek gespeeld dat onder de vlag van Missie Westerveld gedaan is, een soort inventarisatie van de sociale rol van de kerk in de regio. Dit was ook bedoeld als reactie op het rapport over kerksluitingen uit 2021: wat betekent de kerk nog meer dan een verzameling gebouwen?

“ De kerk heeft 2000 jaar ervaring met de diepere lagen van het leven

Bloei

‘In de kerk leefde het gevoel dat de kerk voor het dorp niet zo relevant is,’ vertelt De Jager. ‘Als ik bij een toerustingsavond in gesprek ging, stelde ik de vraag: wat mist er als de kerk verdwijnt? Vaak vonden mensen het moeilijk om daar antwoord op te geven. Met elkaar hebben we het goed, zeiden ze dan wel, maar er wordt geen beroep op ons gedaan. Toen zijn we gaan inventariseren. Je laat met zo’n inventarisatie zien waar christenen bij betrokken zijn. In Diever wordt veel werk voor vluchtelingen gedaan, door kerkelijke vrijwilligers. De Voedselbank wordt voor twee derde in stand gehouden door kerkelijke vrijwilligers. We hebben daarna ambtenaren, de wethouder en de burgemeester uitgenodigd om de resultaten te bespreken van dit onderzoek. Bij deze kerkenradendag, die in 2025 voor het eerst werd gehouden, kwamen ambtenaren en kerkenraadsleden met elkaar in contact. In januari 2026 hebben we dit voor de tweede keer gedaan. Dit hopen we jaarlijks te herhalen.’

De grotere zichtbaarheid van de kerk ging gelijk op met een groter kerkelijk zelfbewustzijn. ‘In de afgelopen jaren zijn we bij

alle dorpsfeesten kerkdiensten gaan organiseren. Ik denk vaak aan de bekende tekst uit Jeremia 29:7: *Zet je in voor de bloei van de stad, want de bloei van de stad is ook jullie bloei.* We zijn bijvoorbeeld samen gaan werken met de lokale bibliotheek in het project “Kom op verhaal”, waarbij mensen hun levensverhaal konden vertellen. Zulke dingen gebeuren natuurlijk op allerlei plekken. Mijn tip zou dan ook zijn: breng in kaart op welke plekken jouw kerkleden bijdragen. Laat zien waar je bijspringt.’

Vreugde

Bij de overheid wordt steeds holistischer gekeken naar welzijn, ziet De Jager. ‘Zingeving wordt gezien als onderdeel van positieve gezondheid. Dat is een terrein waarop de overheid zelf weinig kan aanbieden. Maar de kerk heeft 2000 jaar ervaring met de diepere lagen van het leven. Zet dat goed neer.’ De ene context is de andere niet, erkent hij meteen. ‘In Westerveld werkt dat heel goed. In Nunspeet, waar ik vandaan kom, is meer dan de helft van de bevolking kerkelijk betrokken. Het gevolg is dat de kerk ook een machtsfactor is. Dat kan samenwerking juist belemmeren.’

De overheid komt nu vaker met een verzoek, sinds de kerken samenwerken via Missie Westerveld. Zo kwam de vraag om een openluchtdienst op de Brink in Dwingeloo te organiseren. ‘Dat was een idee van burgemeester Jager. Mijn eigen kerkenraad reageerde terughoudend: het dorp zit er vast niet op te wachten als wij dit als gereformeerde kerk gaan doen. Maar de burgemeester zei: we kunnen de lokale blaaskapel vragen; het is ook leuk voor toeristen. Ik zei: doe jij dan de schriftlezing? Zo werd een nieuwe traditie geboren, die onder zijn opvolger, Jouke Spoelstra, is voortgezet.’

Ten slotte, wat geeft hem vreugde als hij terugdenkt aan de tijd in Drenthe? Waarin zag hij iets van het koninkrijk van God?

‘Ik heb gezien dat mensen tot een nieuw besef komen dat het evangelie een schat in de akker is. Dat is iets anders dan de vraag: hoe houden we de kerk draaiend? Die verandering in hoofden en harten zien gebeuren, was mooi om mee te maken. We hebben geen spectaculaire verhalen, wel was er een enkele dopeling die zei: ik ben gaan geloven dat Jezus van mij houdt. Dat zijn vreugdevolle momenten.’